AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 15.12.2008
COM(2008)862 végleges

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

Az európai agrárkutatások menetrendjére vonatkozó koherens stratégia felé

{SEC(2008)3041}

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

Az európai agrárkutatások menetrendjére vonatkozó koherens stratégia felé

TARTALOMJEGYZÉK

1. Új keret az európai agrárkutatások számára 4

1.1. Az európai uniós fellépés jogalapja 4

1.2. Az európai mezőgazdaság előtt álló új kihívások 4

1.3. Az európai agrárkutatások megújult menetrendjének kialakításához szükséges európai uniós fellépés 5

2. Az Agrárkutatási Állandó Bizottság vezető szerepe 6

2.1. Megújított megbízatás 6

2.2. Közös kutatási menetrendek kialakítása 8

2.3. Előretekintő folyamat 9

2.4. Az európai uniós kapacitások feltérképezése 10

3. Az európai agrárkutatások koherens menetrendjének kialakításához szükséges legfontosabb fellépések 10

3.1. A fenntartható mezőgazdaság előmozdítása a globális környezetben 10

3.2. Az európai agrárkutatások jövőbeli menetrendjének új kiemelt területei 11

3.3. A mezőgazdasági tudás előállításának és egymás közötti megosztásának erősítése Európában 12

3.4. A közös kutatástervezés megszilárdítása az agrár-élelmiszeripari kutatások hatékonyabb irányítása érdekében 13

3.5. Előrejelző nyomon követési mechanizmusok kidolgozása 14

3.6. Európa felelőssége a globalizálódó világban 14

1. ÚJ KERET AZ EURÓPAI AGRÁRKUTATÁSOK SZÁMÁRA

1.1. Az európai uniós fellépés jogalapja

Az 1974. június 27-i 1728/74/EGK tanácsi rendelet 11. cikke rögzíti, hogy *„a Bizottság szabályos időközönként jelentést tesz az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az agrárkutatás összehangolásáról”*. E jelentés célja, hogy átfogó képet mutasson be az agrárkutatás Közösségen belüli alakulásáról, és kijelölje azokat a stratégiai fellépéseket, amelyek *„a tagállamok agrárkutatásában, valamint ennek a kutatásnak a közösségi szintű összehangolásában szükségesek lehetnek, figyelemmel a közös agrárpolitika céljaira”*.

Az említett rendelet 7. cikke létrehozza a tagállamok képviselőiből álló Agrárkutatási Állandó Bizottságot (SCAR), amelynek feladata, hogy az európai agrárkutatások összehangolásában tanácsot adjon a Bizottságnak és a tagállamoknak.

Ez a közlemény és az azt kísérő bizottsági szolgálati munkadokumentum azon kezdeményezések eredményeire támaszkodik, amelyekkel az Agrárkutatási Állandó Bizottság az ágazatot jellemző tendenciákat és igényeket igyekezett feltérképezni az elmúlt négy évben. Továbbá az Európában folyó agrár- és élelmiszeripari kutatások helyzetének elemzésére irányuló, az Európai Bizottság által finanszírozott „EU-AGRI-MAPPING” elnevezésű projekt eredményei is[1] felhasználásra kerültek.

1.2. Az európai mezőgazdaság előtt álló új kihívások

Demográfiai szempontból az Európai Unió agrárágazata átalakulóban van: a gazdálkodók száma csökken, miközben a rendelkezésre álló földterületek nagysága változatlan. A mezőgazdaságban foglalkoztatott munkaerő átlagéletkora nő, csupán kis mértékű elmozdulás tapasztalható a nem termelési jellegű tevékenységek irányába, a mezőgazdaság azonban változatlanul fontos társadalmi-gazdasági és környezeti tényező. Az agrár-élelmiszeripari ágazat összességében továbbra is jelentős szerepet játszik a foglalkoztatásban és a jólét megteremtésében (az ágazat 900 milliárd eurós forgalmat bonyolít le és 20 millió embernek ad munkát), emellett a mezőgazdaság a termőföld hasznosításának még mindig legfontosabb módja, és kiemelt szerepet játszik a vidéki területek társadalmi szövetének megőrzésében is.

A korszerű mezőgazdasági módszerek alkalmazásának következtében – elsősorban az EU-12 országaiban – a gazdaságok méretének növekedésével párhuzamosan megemelkedhet a munkanélküliség, és az e folyamatból eredő társadalmi-gazdasági kihívásokat a kutatás sem hagyhatja figyelmen kívül.

A mezőgazdaságban zajló változások motorja továbbra is a Közös Agrárpolitika (KAP) reformjának folyamata. Az 1992-es első nagyobb szabású reform óta eltelt időszakban az Európai Unió mezőgazdasága arra kényszerült, hogy úgy feleljen meg a növekvő versenyhelyzet támasztotta kihívásoknak, hogy közben a korszerű termelési módszerek lehetséges káros környezeti hatásait is szem előtt tartsa. A mezőgazdaságnak ezenkívül meg kell felelnie az élelmiszerek biztonságával, minőségével és megfizethetőségével, legújabban pedig az egészséges táplálkozással kapcsolatos növekvő fogyasztói elvárásoknak is.

[1] www.agrifoodresearch.net/library.

Bár továbbra is alapvető fontosságú, hogy a fogyasztók elérhető áron jussanak hozzá az élelmiszerekhez, az Agenda 2000 reformjainak keretében a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos szempontot is bevezették. A 2003-as reformcsomag megszüntette az állami támogatás és a termelés közötti kapcsolatot, és bevezette a mezőgazdasági termelési módszerekre vonatkozó európai uniós jogszabályoknak való megfeleléshez kötődő kölcsönös megfeleltetés elvét. Ennek eredményeképpen a piac orientációja összhangba került a környezettel és a termeléssel kapcsolatos, az Unió mezőgazdaságának jövőbeli fenntarthatósága szempontjából alapvető fontosságú egyéb előírásokkal.

Emellett a KAP második pillére az EU politikai keretét a vidékfejlesztés irányába mozdította el. Ennek következtében megsokszorozódtak az olyan, társadalmi szempontból kiemelt fontosságú területek támogatására alkalmas lehetőségek, mint amilyen a környezetvédelem, a vidéki területek életminőségének javítása, vagy a mezőgazdaság által teremtett nem anyagi jellegű értékek, köztük a hozzáférés, a szabadidős tevékenységek, az értékmegőrzés, a rekreációs területek, az örökségvédelem és a turizmus.

A reformfolyamat során az Európai Unió élelmiszerágazatát és mezőgazdaságát globális jelentőségű külső tényezők is befolyásolták. Az élelmiszer-kereslet folyamatosan nő annak következtében, hogy a világ népessége növekszik, az alultápláltság csökkentésére irányuló erőfeszítések fokozódnak, és – a harmadik országok jólétének növekedésével és a nemzetközi kereskedelem élénkülésével – emelkedik az állati eredetű termékek fogyasztása. Az Európai Unió ma a világ legnagyobb mezőgazdasági importőre és exportőre, és messze a legnagyobb piacot jelenti a fejlődő országok számára.

Az Európai Unió mezőgazdaságára a jövőben újabb kihívások várnak, köztük a globalizáció fokozódása, az energiaforrások szűkössége, az éghajlatváltozás, a természeti erőforrások nem fenntartható felhasználása és a jelenleg is tapasztalható élelmiszerár-emelkedés[2].

1.3. Az európai agrárkutatások megújult menetrendjének kialakításához szükséges európai uniós fellépés

Számos fórum elismerte[3], hogy az előzőekben felvázolt kihívások kezelésére Európán belül fokozni kell az agrárkutatási tevékenységet. Az agrárkutatások révén összegyűjthető az a tudásanyag, amely a vidékfejlődés és a fenntarthatóságot előmozdító, illetve azt gátló tényezők alapos megértéséhez szükséges, továbbá biztosíthatók a mezőgazdasági ágazat fejlődését szolgáló új technológiák és innováció.

A politikának a kutatói társadalomtól származó eredményekkel és szakértelemmel való tudományos megalapozása egyre fontosabb szerepet játszik a lehetséges politikai beavatkozások gazdasági, környezeti és társadalmi következményeinek azonosításában. Mindez összhangban áll a Bizottság jobb szabályozás mellett tett elkötelezettségével, és különösen a színvonalas hatástanulmányok készítésére irányuló célkitűzéssel.

---

[2] A „mezőgazdasági kutatás és a hozzá kapcsolódó tudásgenerálás megerősítése” „Az emelkedő élelmiszerárak jelentette kihívás kezelése - Irányvonalak az uniós fellépés számára” című COM(2008) 321 végleges dokumentumban szereplő fellépések egyike.

[3] Az Agrárkutatási Állandó Bizottság előrejelzése, a világ fejlődéséről szóló 2008. évi jelentés (World Development Report 2008), az éghajlatváltozással foglalkozó kormányközi munkacsoport jelentései (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC), a millenniumi ökoszisztéma-értékelés (Millennium Ecosystem System Assessment).

Az említett társadalmi elvárásokra válaszul elindított kutatási kezdeményezések azonban – annak ellenére, hogy az európai agrárkutatások a tudományterületek és az érintettek széles spektrumára terjednek ki – gyakran egymástól elszigetelten folynak, összehangolásuk megoldatlan, illetve nem rendelkeznek kellő finanszírozással és a szükséges kritikus tömeggel. Számos esetben előfordul, hogy külön-külön egyik tagállam sem rendelkezik mindazon erőforrással vagy kapacitással, amelyet a szükséges kutatási és politikai fejlesztések önálló véghezvitele igényel.

Európában több olyan mechanizmus is működik, különösen az EU keretprogramján belül, amely elősegíti a kutatók közötti páneurópai együttműködést. Ennek megfelelően a nemzeti kutatási programok közötti fokozódó együttműködés – különösen a nemzeti finanszírozást illetően – az Európai Kutatási Térség (EKT) létrehozásának egyik alapvető prioritása. Ebben a tekintetben az ERA-NET rendszer[4] finanszírozást biztosít a nemzeti programok, minisztériumok vagy finanszírozó ügynökségek közötti hálózatépítéshez.

Annak ellenére, hogy számos, az agrárkutatások szempontjából jelentős ERA-NET hálózat jött létre, az Európai Unió Tanácsa (2004 novemberében) abban állapodott meg, hogy az e téren folyó együttműködés szempontjából strukturáltabb együttműködés volna kívánatos, és hogy az Agrárkutatási Állandó Bizottságnak közelebbről meg kell vizsgálnia ezt a témát.

Ebből a szempontból a közös programozás[5] nemrégiben kialakított koncepciója az ERA-NET rendszernél egy lépéssel tovább megy, és arra ösztönzi a tagállamokat, hogy közvetlen együttműködést alakítsanak ki állami programjaik között azzal a céllal, hogy közös elképzelések és stratégiai kutatási menetrendek jöjjenek létre, valamint speciális területek kezelése érdekében összpontosítsák erőforrásaikat. Az Európában jelenleg fennálló legfontosabb társadalmi problémák némelyikén, így az éghajlatváltozással, az energiaválsággal vagy az élelmiszerellátással összefüggő kérdéseken sokat lendítene az állami kutatási kezdeményezések biztosította kritikus tömeg, ahogy ezt a Versenyképességi Tanács 2008. július 17–18-án Versailles-ban tartott nem hivatalos ülésének következtetéseiben is rögzítették.

A közös kutatási programozás folyamatát illetően az Agrárkutatási Állandó Bizottságot a lehetséges hálózati struktúra követendő példájaként említették.

2. AZ AGRÁRKUTATÁSI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁG VEZETŐ SZEREPE

2.1. Megújított megbízatás

Többéves szünet után az Agrárkutatási Állandó Bizottság 2005-ben megújított megbízatást kapott az Európai Unió Tanácsától azzal a céllal, hogy vezető szerepet játsszon az európai agrárkutatás összehangolása terén. Az „új” Agrárkutatási Állandó Bizottság az EU-27 tagállamainak képviselőiből áll, és a bizottság munkájában megfigyelőként tagjelölt és társult országok is részt vesznek.

A bizottság az „agrárkutatás” fogalmának olyan, tágabb és korszerűbb meghatározásán dolgozik, amely immár nemcsak a termelésre vonatkozó kutatást jelenti, hanem a fenntartható

---

[4] Az EK-Szerződés 169. cikke értelmében a Közösség részt vehet több tagállam által indított, jelentős politikai súllyal és jelentőséggel rendelkező kérdésekkel foglalkozó kutatási programokban.

[5] „A közös kutatási programozás felé” COM(2008) 468 végleges, 2008.07.15

mezőgazdaságra, ezen belül is a nem élelmezési célú felhasználásokra, a biológiai sokféleségre, az erdőgazdálkodásra és a vidékfejlesztésre vonatkozó kutatásokat előtérbe helyező, úgynevezett „konyhaasztaltól a szántóföldig” („fork-to-farm”) szemléletet is magában foglalja. Az Agrárkutatási Állandó Bizottság ezen átfogó megközelítés alkalmazása révén az európai tudásalapú biogazdaság fogalmához kapcsolódó témakörök vizsgálatán fog dolgozni[6]. E témák közé tartozik többek között az állategészségügy és az állatjóllét, az állatról emberre terjedő betegségek, az élelmiszer-termelés és -ellátás minőségét, biztonságát[7] és megbízhatóságát érintő fogyasztóvédelmi és egészségügyi kérdések, az agrár-élelmiszeripart érintő kutatásokat befolyásoló olyan témák, mint az élelmiszerekkel, a táplálkozással, a kiskereskedelemmel és a piacokkal szembeni fogyasztói bizalom, végül pedig a mezőgazdasági tevékenység nem hagyományos és nem élelmezési célú ágazataiban zajló fejlemények.

A mezőgazdasági miniszterek tanácsának 2006. május 28–30-án Kremsben tartott nem hivatalos ülése[8] – annak biztosítása érdekében, hogy a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítása összhangban legyen az átalakulóban lévő KAP igényeivel –, azt ajánlotta, hogy „célszerű lenne, ha a lisszaboni stratégia keretében az Agrárkutatási Állandó Bizottság felkérné a tagállamokat, hogy tárgyalásaik során a tanácsadási szolgáltatásokra, az oktatásra, a képzésre és az innovációra vonatkozó kérdésekkel is foglalkozzanak”.

Mindezek fényében az Agrárkutatási Állandó Bizottság több területen is összehangolási koordinációs cselekvéseket indított el azzal a céllal, hogy hathatósan hozzájáruljon az európai tudásalapú biogazdaság valamennyi kutatási területének fejlődéséhez, és egy európai agrárkutatási térség kialakításához.

Az Agrárkutatási Állandó Bizottság (SCAR) által az európai agrárkutatási térség létrehozása felé tett kezdeményezések

6 A halászati kutatás nem képezi e megközelítés részét, mivel ez az ágazat mind európai, mind nemzetközi szinten már megszilárdult koordinációs mechanizmusokkal rendelkezik.

7 Teljes mértékben figyelembe véve olyan egyéb szervek megbízatását, mint az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság és annak bizottságai.

8 Elnökségi következtetések, 2006. június 16.

2.2. Közös kutatási menetrendek kialakítása

A holland elnökség[9] idején, 2004-ben végrehajtott, az agrárkutatások európai szintű koordinációjával kapcsolatos kutatás eredményeire építve az Agrárkutatási Állandó Bizottság a jövőbeli kutatási együttműködések prioritásainak kijelölése érdekében egy olyan strukturált megközelítési módot fogadott el, amely a tagállamok és a társult államok közötti munkacsoportok létrehozásán alapul.

A munkacsoportok létrehozása az ERA-NET rendszernél rugalmasabb és kevésbé formális mechanizmus, azonban ugyanazon cél megvalósítására irányul: az alapok kezelői és a programvezetők közötti kutatási együttműködés előmozdítására és fokozására a legfontosabb kutatási területeken. 2005 óta Európa országaiban tizennégy munkacsoport jött létre, amelyek önként és változó felállásban vesznek részt egy, az agrárkutatásokat érintő legfontosabb kihívások kezelésére szolgáló közös elképzelés kidolgozásában, továbbfejlesztésében és megvalósításában.

A munkacsoportok az ERA-NET hálózatokhoz hasonlóan működnek, vagyis ezek is lépésenkénti megközelítést alkalmaznak: a kezdeti szakaszokban az információcserére összpontosítanak, majd azonosítják a kutatásban mutatkozó hiányosságokat és az együttműködés prioritást élvező területeit, ezután pedig – adott esetben – közös cselekvéseket indítanak és/vagy kutatási pályázati felhívásokat hirdetnek meg.

Néhány munkacsoport igyekezete és elkötelezettsége készítette elő a terepet a hetedik keretprogram ERA-NET rendszere számára, hiszen öt munkacsoport is bejelentette, hogy az első pályázati felhívás keretében javaslatot kíván benyújtani (ezeket a következő táblázat mutatja be).

A közös munkacsoport neve	Koordinátor	SCAR-országok
Az információs és kommunikációs technológia, illetve a robotika az agrár-élelmiszeripari ágazatban => „ICT-AGRI” elnevezésű ERA-NET JAVASLAT	Dánia	11
Megújuló alapanyagok és alkalmazásuk a nem élelmiszeripari ágazatokban	Németország	18
Fenntartható módon folytatott legeltető állattenyésztés	Írország	21
A földközi-tengeri térség mezőgazdaságát érintő fontos kérdések => „ARIMNet” elnevezésű hálózat ERA-NET-en BELÜL	Olaszország/ Franciaország	13
A mezőgazdaság és a fenntartható fejlődés => a „RURAGRI” elnevezésű ERA-NET JAVASLAT	Franciaország	11
Állategészségügy => az „EMIDA” elnevezésű ERA-NET JAVASLAT Munkacsoport formájában elindított kezdeményezés az állategészségügy terén	Egyesült Királyság	21
Az üvegházak és az állatok tartására szolgáló építmények klímaszabályozásának korszerű technológiái	Izrael	14
Az emberi táplálkozásnak a környezetben zajló változásokhoz való igazítása	Franciaország	10
Az ökoszisztémák ökológiája és a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás	Franciaország	8

[9] „A kutatási alapok kezelői és a programvezetők közötti együttműködés előmozdítása a mezőgazdaság, az élelmiszeripar, a vidékfejlesztés és a halászat területén az Európai Unióban” – a holland Mezőgazdasági, Természetvédelmi és Élelmiszerminőségi Minisztérium által készített jelentés.

A fenntartható mezőgazdaság előmozdítása a Balti-tenger térségében	**Lengyelország**	**8**
Közös kutatási menetrend az EU agrárpolitikája terén => a „RURAGRI" elnevezésű ERA-NET JAVASLAT	**Svédország/Hollandia**	**7**
Éghajlatváltozás és mezőgazdaság	**Spanyolország**	**22**
Mezőgazdaság és energia	**Németország**	**21**
Közös infrastruktúrák az európai agrárkutatás terén	**Franciaország**	**15**

2.3. Előretekintő folyamat

Az Agrárkutatási Állandó Bizottság előrejelzési tevékenységet indított el azzal a céllal, hogy a következő húsz évre kidolgozza az európai mezőgazdaság alakulásának azon lehetséges forgatókönyveit, amelyek alapján eldönthető, hogy közép- és hosszú távon melyek legyenek a mezőgazdasággal összefüggő európai kutatás prioritásai. E folyamatot illetően a mezőgazdasági miniszterek tanácsának 2006. május 28–30-án Kremsben tartott nem hivatalos ülése is élénk támogatását fejezte ki.

Ennek megfelelően az Európai Bizottság egy előrejelző szakértői csoportot állított fel, amely azt a feladatot kapta, hogy nyolc fő mozgatórugóra tekintettel[10] gyűjtse össze és elemezze a különféle országos, regionális és nemzetközi tanulmányokban szereplő információkat a kilátásokról, majd ezek alapján dolgozzon ki forgatókönyveket[11] a jövőre nézve, és végezzen előzetes értékelést arra vonatkozóan, hogy mindez milyen hatással lesz az európai mezőgazdaság kutatási és technológiafejlesztési elvárásaira.

Az előrejelző szakértői csoport által készített jelentéseket eljuttatták az érintettekhez és megvitatták a *„Foresight to Set Long-Term European Agricultural Research Priorities"* (*„Az európai agrárkutatás hosszú távú prioritásainak meghatározására vonatkozó előretekintés"*) címmel 2007. március 29–30-án Stockholmban megrendezett azon munkaértekezleten is, amelyen magas szintű szakértők és különféle érintettek részvételével az előrejelzési elemzés során azonosított igényeket tárgyalták meg.

A munkaértekezleten kifejtett vélemények és következtetések, valamint az előrejelző szakértői csoport által készített jelentések és az érintettekkel folytatott további konzultációk képezték a *„Towards future challenges of Agricultural research in Europe"* (*„Az európai agrárkutatások jövőbeni kihívásai"*) címmel 2007. június 26–27-én Brüsszelben tartott nagyszabású nemzetközi konferencia alapját[12]. A konferencia rendkívül sikeres volt az európai agrárkutatások hosszú távú igényeivel kapcsolatos eszmecserére alkalmas vitafórum kialakításában.

E közlemény kidolgozása során nagy mértékben figyelembe vették a konferencia által az európai agrárkutatások menetrendjére vonatkozó koherens stratégia irányába mutató lehetséges fellépéseket illetően levont következtetéseket (3. fejezet).

---

10 Éghajlatváltozás, környezet, gazdaság és kereskedelem, energia, társadalmi változások, tudomány és technológia, vidéki gazdaság és egészség.

11 Szélsőséges forgatókönyvek: éghajlati sokk, energiaválság, élelmiszerválság, a természettel való együttműködés.

12 http://ec.europa.eu/research/conferences/2007/scar/report_en.htm.

2.4. Az európai uniós kapacitások feltérképezése

Az Agrárkutatási Állandó Bizottság – az Európai Bizottság által finanszírozott „EU-AGRI-MAPPING" elnevezésű, az EU-ban folyó agrár- és élelmiszeripari kutatások helyzetének elemzésére, és az e területet jellemző tendenciák és igények feltérképezésére irányuló projekt keretében – az agrárkutatások terén az Európai Unióban rendelkezésre álló kapacitás feltérképezésben is részt vesz. Az agrárkutatások nemzeti szinten való szervezésére vonatkozó adatok/statisztikák elkészítése és az agrárkutatás Közösségen belüli alakulását bemutató átfogó kép kidolgozása révén a projekt hozzájárult annak értékeléséhez, hogy melyek a tagállamokban/társult államokban folyó agrárkutatás kívánatos fejleményei, valamint a közösségi szintű összehangoláshoz szükséges mechanizmusok.

A kutatási infrastruktúrák kérdését az Agrárkutatási Állandó Bizottság stratégiai tárgyalásai során kiemelten kezelték. 2005-ben az Agrárkutatási Állandó Bizottság feljegyzést küldött a Kutatási Infrastruktúrák Európai Stratégiai Fórumának (ESFRI)[13] a mezőgazdaság szempontjából fontos szereppel bíró nagyobb infrastruktúrákról. E lépés célja az volt, hogy az ESFRI keretében zajló tárgyalások során az agrárkutatási infrastruktúrákra irányítsa a figyelmet, és példákkal szolgáljon[14] olyan nagyobb infrastruktúrákra, amelyek e területen szükségessé válhatnak.

A nagy léptékű kutatási infrastruktúrákon túl az Agrárkutatási Állandó Bizottság arra is rávilágított, hogy milyen erős igény van az elszórtan elhelyezkedő létesítmények és szakértői klaszterek hálózatba szervezésére és hatékony működtetésére. E célból folyamatban van az „Európai mezőgazdasági és élemiszeripari kutatás terén szükséges közös infrastruktúrák" kérdésével foglalkozó új munkacsoport létrehozása azzal a céllal, hogy azonosítsa a jövőbeli igényeket, és olyan új irányítási modelleket alakítson ki, amelyek révén európai uniós szinten hatékonyan vehetők közös használatba az infrastruktúrák.

Végül létezik egy kifejezetten e témával foglalkozó internetes oldal is, amely átfogó és rendszeresen aktualizált képet nyújt az Agrárkutatási Állandó Bizottságban részt vevő valamennyi ország nemzeti agrárkutatási rendszeréről[15].

3. AZ EURÓPAI AGRÁRKUTATÁSOK KOHERENS MENETRENDJÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ SZÜKSÉGES LEGFONTOSABB FELLÉPÉSEK

3.1. A fenntartható mezőgazdaság előmozdítása a globális környezetben

Bár a bizottsági közleményben nem jelölték ki külön a közös programozás keretében kezelendő kutatási területeket, az élelmiszerminőség és -termelés kérdését a Versailles-ban tartott nem hivatalos találkozón példaként említették. Egyre inkább világossá válik ugyanis, hogy a biológiai erőforrások fenntartható kezelése és felhasználása az egyik legfontosabb társadalmi kérdéssé vált, és számos, egymással szoros kapcsolatban álló kihívást érint, köztük az éghajlatváltozást, a környezeti károkat, a fogyasztói igényeket és a globális stabilitást.

---

13 Az Agrárkutatási Állandó Bizottság feljegyzése a Kutatási Infrastruktúrák Európai Stratégiai Fórumának: „Az agrárkutatás terén szükséges kutatási infrastruktúrák", 2005. augusztus 31.

14 Genetikai és biológiai kutatóközpontok, köztük az állat- és növénybetegségekkel kapcsolatos gyűjteményeket őrző központok – Mezőgazdasági, erdészeti és környezetvédelmi megfigyelőközpontok – Az emberi táplálkozással foglalkozó kutatóközpontok – A fertőző betegségekkel foglalkozó korszerű, integrált kísérleti létesítmények.

15 http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/index_en.cfm.

Rövid időn belül át fogunk lépni bizonyos kritikus szinteket, ennek pedig súlyos következményei lesznek valamennyi ökoszisztémára, így a mezőgazdaságra és az élelmiszerbiztonságra is. Az éghajlatváltozási kormányközi panel szakértőinek becslései szerint ennek megfelelően Afrikában a mezőgazdasági termelés 2030-ra a felére fog visszaesni, ennek pedig nem csak az élelmiszerbiztonság és az érzékeny régiók sérülékenysége, hanem a globális biztonság szempontjából is komoly következményei lesznek. A fosszilis tüzelőanyagok árának emelkedése hosszú távon az élelmiszerárak növekedéséhez vezethet, hiszen a termelés, a feldolgozás és a forgalmazás egyaránt nagymértékben kőolajfüggő. Az üzemanyag előállítása céljából termesztett növények és más ipari alapanyagok térhódítása egyben a termelés irányváltását is jelenti, ami súlyos következményekkel járhat. Ráadásul a népesség növekedése és a fejlődő országok étkezési szokásainak átalakulása az élelmiszertermelés növelését igényli, amihez azonban – nem fenntartható rendszerek alkalmazása esetén – környezeti kockázatok kapcsolódhatnak.

Éppen ezért sürgető szükség van arra, hogy jobban megértsük az ezen folyamatok hátterében álló mozgatórugókat, és ezáltal csökkenthessük az éghajlatváltozás káros hatásait és megőrizhessük a csökkenőben lévő talaj- és vízkészleteket, valamint a biológiai sokféleséget. Ezen megközelítési mód alkalmazásához kutatási kapacitásra, technológiaátadásra és a gazdasági, társadalmi és ökológiai szempontokat érintő területek széles skáláját felölelő multidiszciplináris képességekre van szükség.

3.2. Az európai agrárkutatások jövőbeli menetrendjének új kiemelt területei

Az európai agrárkutatások jövőbeli menetrendjében szereplő megfelelő kutatási területeknek célzott válaszokkal kell szolgálniuk az új kihívások kezelésére.

Az Agrárkutatási Állandó Bizottság által elindított előrejelzési folyamat és a 2007. júniusi konferencián megfogalmazott következtetések számos olyan kérdés jelentőségére világítottak rá, mint a biológiai sokféleség, az ökológiai gazdálkodás, az élelmiszerbiztonság, a globális élelmiszerellátás biztosítása, a környezetvédelmi technológiák integrációja, a biotechnológia, és az újonnan kialakuló vagy jelentőssé váló állat- és növénybetegségek, illetve kártevő-fertőzések. Továbbá az is világossá vált, hogy a mezőgazdaság, az éghajlatváltozás és az energia közötti átfedések olyan jelentős társadalmi kihívást képeznek, amelynek bármilyen jövőbeli kutatási menetrendben kiemelt helyen kell szerepelnie.

Ezen megközelítés kapcsán a 2008. június 20-i Európai Tanács[16] is határozott támogatását fejezte ki, amikor rögzítette, hogy *„folytatni kell az innovációra és kutatásra, valamint a mezőgazdasági termelés fejlesztésére irányuló munkát, különösen az energiahatékonyságnak, a termelékenység növekedésének és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás képességének a fokozása érdekében”*.

- Az ***éghajlatváltozás*** a fenntartható fejlődést veszélyeztető egyik legjelentősebb tényező, és egyben az egyik legnagyobb környezeti kihívás, hiszen a gazdaságra, az egészségre és a társadalmi jólétre egyaránt kedvezőtlen hatást gyakorol. Az éghajlatváltozás befolyásolhatja a terméshozamokat, az állatállomány kezelését és a termelési területek elhelyezkedését. Európa bizonyos területein komoly hatással lehet a gazdaságok jövedelmére, a földhasználatra és a vidéki gazdaságokra. Az éghajlatváltozás jelentette kockázat a KAP „állapotfelmérése” keretében is kiemelt helyet kapott, és előkelő helyet foglal el az európai országok azon nemzeti kutatási programjaiban is, amelyek a

[16] Az Európai Tanács elnökségi következtetéseinek 28. pontja (2008. június 19–20.).

mezőgazdasági ágazat alkalmazkodását és az éghajlatváltozás által a mezőgazdaságra gyakorolt hatások enyhítését célzó mezőgazdasági termelési módszerek vizsgálatával foglalkoznak. Emellett az is ismertté vált, hogy a talajgazdálkodási módszerekre irányuló kutatások folytatása a talaj szervesanyag-tartalmának fenntartása, illetve növelése szempontjából is összetett és jelentős szereppel bír. A talaj szervesanyag-tartalmával kapcsolatos kérdések nemcsak a szénciklus szempontjából játszanak kulcsfontosságú szerepet, hanem a talaj termékenysége, a talaj szerkezetének javítása és vízmegkötő-képességének növelése szempontjából is, ezen tényezők pedig elősegítik az éghajlati hatásokhoz való alkalmazkodást. A Bizottság *„Alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz – az uniós fellépés lehetőségei”* című zöld könyvében jelezte, hogy csaknem valamennyi tagállamban bevezetés alatt vannak adaptációs politikák, és felhívta a figyelmet az első alkalmazkodási intézkedésekkel és a kutatási eredményekkel kapcsolatos tapasztalatcsere fontosságára.

- ***Energia***: Az élelmiszerek és a biomasszából előállított alternatív energiaforrások iránti kereslet globális szinten folyamatos növekszik, miközben víz- és talajkészleteink végesek, a talaj termőképességét pedig a talajerózió és a hőmérséklet emelkedése veszélyezteti. Ezen kihívás kezeléséhez a mezőgazdasági technológiák fejlesztésére, valamint az energia- és agrárpolitikák módosítására van szükség, ezeket pedig a mezőgazdaság és az energia közötti kapcsolatok szintjén megfelelő kutatástámogatási intézkedésekkel is támogatni kell. Fokozott figyelmet kell szentelni a bioüzemanyag és biomassza-előállítás által a vízminőségre, a talaj szervesanyag-tartalmára és a biológiai sokféleségre gyakorolt hatásoknak.

Előrejelzési tevékenysége során az Agrárkutatási Állandó Bizottság kiemelt területnek minősítette az éghajlatváltozást és a mezőgazdaságot érintő energiaügyi problémákat, valamint elismerte, hogy az e területen folyó kutatások európai szintű összehangolása terén komoly hiányosságok vannak. Jelenleg kialakulóban van két új, ilyen témájú munkacsoport, s mindkettőben több mint 20 európai ország fogja képviseltetni magát. Az első munkacsoport az éghajlatváltozás mezőgazdasági hatásait fogja vizsgálni, valamint azt, hogy a mezőgazdaság miként alkalmazkodhat e hatásokhoz, és hogyan enyhítheti azokat. A második – átfogó és széles körű megközelítést alkalmazva – a mezőgazdaság és az energia területe közötti átfedésekkel fog foglalkozni, kezdve a bioüzemanyag és biomassza-előállítást érintő tudományos-technológiai kihívásokkal, egészen az ipari, az ökológiai és a társadalmi-gazdasági szempontokat, illetve a vidéki dimenziókat érintő hatásokig.

3.3. A mezőgazdasági tudás előállításának és egymás közötti megosztásának erősítése Európában

Az európai agrár-élelmiszeripari ágazat előtt álló egyre jelentősebb kihívások következtében – az innováció ösztönzése érdekében – át kell értékelni a tudás előállítása és felhasználása közötti kapcsolatokat, ahogyan ezt az előrejelzési folyamat keretében és a 2007. júniusi konferencián elhangzott kulcsfontosságú üzenetek is egyértelművé tették.

A kutatás nagyobb szerepet játszhatna, ha a különböző érdekeltek (gazdálkodók, kutatók, tanácsadó szolgálatok, fogyasztók, magánszektor, civil társadalom, politikai döntéshozók) szorosabban együttműködnének a konkrét kutatási menetrendek meghatározásában, és olyan cselekvések révén, mint például az innovációs hálózatok, részt vennének a kutatási folyamatokban. Az agrárkutatásnak ugyanakkor innovatívabbá is kell válnia, és meg kell találnia azokat az eszközöket, amelyek révén az ágazatba tudja vonzani a „legjobb” kutatókat és technológiai szakembereket.

A *„Tudás és az innováció közötti kapcsolatok erősítése Európában”* elnevezésű, 2008. október 6–7-én Angersban tartott szeminárium jó alkalmat kínált az európai mezőgazdasági tudásrendszer fő jellemzőinek azonosítására. A szeminárium keretében áttekintették azt, hogyan szerveződnek Európában a tudás és az innováció közötti kapcsolatok, megvizsgálták ezen szerveződés okait és indokait, valamint azt, hogy az Európa különböző országaiban megvalósított reformokkal kapcsolatos tapasztalatok cseréje miként járulhat hozzá bevált gyakorlati módszerek kialakításához.

A Bizottság az Agrárkutatási Állandó Bizottságot azzal a feladattal kívánja megbízni, hogy tekintse át az egyes tagállamok mezőgazdasági tudásstruktúráját azzal a céllal, hogy esetlegesen egy e témával foglalkozó munkacsoport jöjjön létre.

E tekintetben az 1698/2005/EK tanácsi rendelet 67. cikke értelmében létrejött Európai Vidékfejlesztési Hálózat megfelelő keretet biztosít a vidékfejlesztési programok jobb végrehajtása keretében a technológiaátadás számára. A Bizottság jelenleg annak lehetőségeit vizsgálja, hogy a „kutatás és az innováció” hogyan épülhetne be a hálózat menetrendjébe: erre egy 2009-ben megrendezendő, az új környezeti kihívásokkal kapcsolatos szeminárium során kerülhetne sor.

Továbbá tekintettel arra, hogy a tanácsadási és ismeretterjesztési szolgáltatások egy jövőbeli európai mezőgazdasági tudásrendszer kidolgozása során nagy valószínűséggel fontos szerepet fognak játszani, az Agrárkutatási Állandó Bizottság által levont következtetéseket a Bizottság figyelembe szándékozik venni a mezőgazdasági tanácsadó rendszerről készítendő jelentésében, amelyet 2010-ig kell a Tanácshoz benyújtania.

3.4. A közös kutatástervezés megszilárdítása az agrár-élelmiszeripari kutatások hatékonyabb irányítása érdekében

Annak érdekében, hogy kezelhetők legyenek az új, határokon átívelő kihívások, az ERA-NET rendszer fényében a tagállamok elkezdték a korábban egymástól elszigetelten működő nemzeti megközelítéseiket újragondolni. Ezenkívül *„A közös kutatási programozás felé”* című bizottsági közlemény szerint új lendületre van szükség ahhoz, hogy az Európai Kutatási Térségen belül az állami kutatások tervezését illetően az összehangolás és az együttműködés fokozottabb stratégiai megközelítése alakuljon ki.

A Tanács jelenleg vizsgálja ezen új megközelítési módot, és a későbbiekben döntést fog hozni arról, hogy miként kerüljenek kijelölésre a jövőbeli közös kutatásprogramozási kezdeményezések által érintett kutatási területek. E tekintetben a Versenyképességi Tanács 2008. július 17–én Versailles-ban tartott nem hivatalos ülésén a társadalom előtt ma álló négy legjelentősebb kihívás közé sorolták az élelmiszerágazatot és a mezőgazdaságot.

Az Agrárkutatási Állandó Bizottságot – amely valójában a mezőgazdaság terén zajló állami kutatások programozásának hatékonyabb összehangolását célzó referenciakeretté nőtte ki magát – a Tanács egy esetleges új közös tervezési folyamat egyik fontos szereplőjeként említette.

Az agrárkutatás hatékony és összehangolt módon történő hosszú távú tervezésének kialakítását olyan koherens stratégiára és szervezési keretre kell építeni, amely – az Európai Kutatási Térség hatékony irányítását célzó ljubljanai folyamat keretében – a kutatásban érintett szereplők számára rendszeres konzultációs lehetőséget biztosít.

Ennek megfelelően az Agrárkutatási Állandó Bizottság még hangsúlyosabb stratégiai szerepet kaphat, és végül olyan stratégiai felügyeleti testületté válhat, amely nyomon követi Európa összes állami kutatóintézetének mezőgazdasági vonatkozású törekvéseit. Az Agrárkutatási Állandó Bizottság a technológiai fórumokban részt vevő, a közös elképzelések és stratégiai menetrendek kialakításában szerepet vállaló érdekeltekkel folytatott párbeszédet is megkönnyítheti.

3.5. Előrejelző nyomon követési mechanizmusok kidolgozása

A közös elképzeléseken és célkitűzéseken alapuló, hosszú távú kutatási menetrendek kidolgozásához olyan elemzési eszközök stratégiai kombinációjára van szükség, mint az előrejelző tanulmányok, a kollektív szakértelem és a kutatási kapacitások feltérképezése, és a kutatásoknak olyan eredményekhez kell vezetniük, amelyek segítenek az európai agrárkutatási politika irányvonalának meghatározásában.

Az Agrárkutatási Állandó Bizottság előrejelzési tevékenysége rámutatott arra, hogy mennyire fontos és szükséges egy olyan korai előrejelző rendszer, amely a politikai döntéshozók és a kutatók számára világosan jelzi az elkövetkezendő években ránk váró lehetséges kihívásokat és problémákat, és javaslatokkal szolgál kezelésükre.

A korábban és a nemrégiben készült előrejelzési tanulmányok megfelelőségének és érvényességének megállapítása érdekében e mechanizmus jelenleg továbbfejlesztés alatt áll: a cél egy olyan szisztematikus megközelítés kialakítása, amely lehetővé teszi a potenciális veszélyek és lehetőségek, illetve a valószínűsíthető jövőbeli fejlemények azonosítását, és az Európai Kutatási Térség menetrendjére általuk gyakorolt hatást. A mechanizmus az ezen fejlemények által a kutatáspolitika jövőbeli orientációjára európai és a tagállami szinten gyakorolt lehetséges hatásokra is rá fog világítani.

A mechanizmus jelenleg kísérleti szakaszban van, miután korábban már megalakult egy tanácsadókból álló szakértői csoport, amely azt a feladatot kapta, hogy aktualizálja az első előrejelző tanulmányt, és határozza meg azokat a mutatókat vagy kritériumokat, amelyek a hosszú távú kihívások és célkitűzések rendszeres időközönként elvégzendő felülvizsgálatának alapjául szolgálhatnak.

3.6. Európa felelőssége a globalizálódó világban

Mai világunkban, amelynek népessége 2050-re várhatóan eléri a 9 milliárdot, amelynek különböző területei gazdasági szempontból egyre nagyobb mértékben vannak egymásra utalva, és amely egyre inkább ki van téve az éghajlatváltozás és a környezeti károk hatásának, a mezőgazdaság fenntarthatósága olyan kérdéssé vált, amely (többek között az élelmiszerárakon keresztül) közvetlen hatást és (a népességvándorlás révén) közvetett hatást egyaránt gyakorol mind az EU-ra, mind a világ többi részére. A mezőgazdaság jövőbeli fenntarthatósága Európában és a gazdaságilag fejlődő, illetve felemelkedő országokban nagy mértékben az olyan kulcsfontosságú források stabilitásától függ, mint a termőföld, a vízkészletek és a működő ökoszisztémák. Az európai kutatás képes és köteles is hozzájárulni a szóban forgó tényezők bonyolult összjátékának megértésére irányuló folyamat előreviteléhez.

Emellett az agrárkutatások terén mind a gazdaságilag fejlődő, illetve felemelkedő országokban, mind Európában tapasztalható konvergencia fokozódása mögött álló másik fontos tényező az olyan kutatási területek jelentőségének növekedése, amelyekben immár

nincs tudományos szempontból megalapozott különbségtétel észak és dél között. A Bizottságnak erre alapozva kell kidolgoznia és előmozdítania egy nagyobb mértékben integrált és a nemzetközi együttműködésre is támaszkodó európai agrárkutatási politikát.

Ezért a nemzetközi tudományos és technológiai együttműködés európai stratégiai keretéről szóló új bizottsági közleménnyel[17] összhangban erősíteni kell az agrárkutatások terén Európán belül és kívül megvalósuló szakpolitikai szinergiákat. Ezen belül különösen az európai uniós és a tagállami kutatáspolitikák, illetve az olyan külső politikák, mint a fejlesztési támogatási politikák és a szomszédsági politikák közötti szinergiák fokozására van szükség. Emellett Európának – nemzetközi szervezetekkel (ENSZ-ügynökségek, Világbank, OECD, G8), multilaterális szervezetekkel (Afrikai Unió, ASEAN, Mercosur) és a globális szintű agrárkutatásban érdekelt olyan szervezetekkel, mint a GFAR[18] és a CGIAR[19] – vezető szerepet kell vállalnia a mezőgazdaságot érintő globális szintű kutatási és fejlesztési menetrend kialakításában is.

Ebben a helyzetben az Agrárkutatási Állandó Bizottság nemzetközi szintű megbízatása és vezető szerepe tovább erősödhet a fejlesztés érdekében végzett mezőgazdasági kutatásért létrejött európai kezdeményezés[20] (EIARD) hozzájárulása révén, ennek következtében pedig megerősödhet a gazdaságilag fejlődő, illetve felemelkedő országok igényeit célzó kutatásokra fordítható bizottsági, tagállami és a meglévő ERA-NET hálózatok, köztük az ERA-ARD keretében rendelkezésre álló származó támogatások összehangolásában játszott szerepe.

---

17 COM (2008) 588 végleges, 2008.9.24.

18 A Mezőgazdasági Kutatás Globális Fóruma.

19 A Nemzetközi Mezőgazdasági Kutatás Tanácsadó Csoportja.

20 COM(97) 126 „Európai kezdeményezés a fejlesztés érdekében végzett mezőgazdasági kutatásért (EIARD)”.